

แนวทางการพัฒนาเขตพื้นที่การศึกษา

หลักการและเหตุผล

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา๓๗ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การแบ่งส่วนราชการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำหนดอำนาจหน้าที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย มาตรา ๖ แห่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่กำหนดความมุ่งหมาย และหลักการจัดการศึกษาโดยให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น รวมถึงการประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา นอกจากนี้แล้วสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังได้กำหนดนโยบาย ปี ๒๕๕๗ มุ่งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา บริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล เปิดโอกาสให้ ชุมชน องค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ช่วยเหลือพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ร่วมกับสถานศึกษา

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นภารกิจที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จะต้องเร่งดำเนินการ เพื่อสนองต่อนโยบาย เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ประกอบด้วยเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่ คือ ปัญหาการทุจริต ประพฤติมิชอบ ทั้งในองค์กรภาคราชการและภาคเอกชน

การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการปฏิบัติราชการจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลด ปัญหาการทุจริตให้น้อยลง เพื่อสร้างสังคมที่มีคุณธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนรวมถึง การสร้างโอกาสให้องค์กร ชุมชน และทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว จึงเสนอแนวทาง การพัฒนาเขตพื้นที่การศึกษา ๒ แนวทาง คือ

๑. การใช้หลักธรรมาภิบาลในทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหารงานแบบครบวงจร (Deming Circle)
๒. การสร้างเครือข่ายให้เป็น “มือที่สามของผู้บริหารการศึกษา”

แนวคิดการใช้หลักธรรมาภิบาลทุกขั้นตอนในกระบวนการบริหารงานแบบครบวงจร

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพตาม มาตรฐานการศึกษานอกจากจะดำเนินการตาม ระเบียบกฎหมายและนโยบายของราชการแล้ว จะต้องให้องค์กรทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานและสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามบทบัญญัติในพระราชกฤษฎีกาหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖

ถึงแม้ว่าปัจจุบันองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทุกระดับแล้วก็ตามแต่ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ เช่น การทุจริต ประพฤติมิชอบในวงราชการ การฉ้อราษฎร์บังหลวง หรืออื่น ๆ ฯลฯ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นศรัทธาต่อองค์กรประเด็นสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากการขาดความเชื่อมโยงและขาดความต่อเนื่อง ในทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหารทั้งสิ้น การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้จึงไม่ประสบผลสำเร็จ ดังแผนภาพที่ ๑.๑

แผนภาพที่ ๑.๑ แสดงการใช้หลักธรรมาภิบาลที่ขาดความต่อเนื่องทุกขั้นตอน
ในกระบวนการบริหารงาน

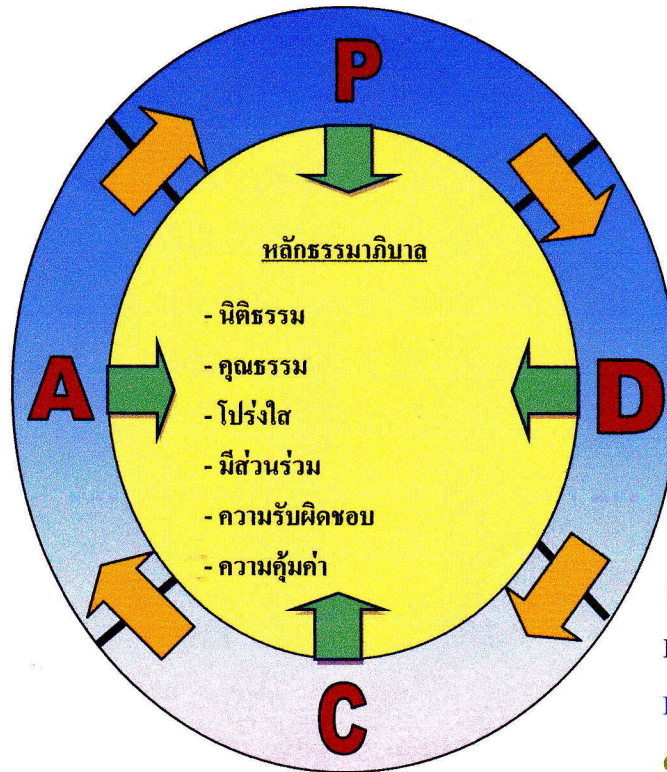
กระบวนการบริหารแบบครบวงจร (Deming Circle)	หลักธรรมาภิบาล					
	นิติธรรม	คุณธรรม	โปร่งใส	มีส่วนร่วม	รับผิดชอบ	คุ้มค่า
P การวางแผน		✓		✓	✓	
D การดำเนินการ	✓		✓			✓
C การตรวจสอบ	✓				✓	
A การแก้ไขปรับปรุง		✓	✓	✓		✓

การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ควบคู่กับกระบวนการบริหารงานแบบครบวงจร (Deming Circle) จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยควบคุม กำกับ การปฏิบัติงานของครูและบุคลากรในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีการดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลในทุกขั้นตอนของการบริหารงานแบบครบวงจร โดยเริ่มตั้งแต่ การวางแผน การดำเนินการ การตรวจสอบ ตลอดจนถึงการแก้ไขปรับปรุง ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างถูกต้อง ชอบธรรม โปร่งใส มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตามแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพ ๑.๒ แสดงการใช้หลักธรรมาภิบาลในทุกขั้นตอนของการบริหารงาน
ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้องค์กรประสบผลสำเร็จ

องค์กรที่ประสบผลสำเร็จ						
กระบวนการบริหารแบบครบวงจร (Deming Circle)	หลักธรรมาภิบาล					
	นิติธรรม	คุณธรรม	โปร่งใส	มีส่วนร่วม	รับผิดชอบ	คุ้มค่า
P การวางแผน	✓	✓	✓	✓	✓	✓
D การดำเนินการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
C การตรวจสอบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓
A การแก้ไขปรับปรุง	✓	✓	✓	✓	✓	✓

แผนภาพ ๑.๓ แสดงความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงหลักธรรมาภิบาลในทุกขั้นตอน
ของกระบวนการบริหารงานแบบครบวงจร (Deming Circle) อย่างต่อเนื่อง

การบริหารงานแบบครบวงจร

Plan = การวางแผน

Do = การปฏิบัติ

Check = การตรวจสอบ

Act = การปรับปรุงแก้ไข

แนวคิดการสร้างเครือข่ายให้เป็น “มือที่สามของผู้บริหารการศึกษา”

จากสภาพปัจจุบันที่มีการรวมตัวของบุคคล กลุ่มบุคคลเพื่อจัดตั้งเครือข่ายต่าง ๆ ดำเนินกิจกรรมสาธารณะประโยชน์เกิดขึ้นในทุกพื้นที่และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นตามความซับซ้อนของปัญหา เช่น สมาคม มูลนิธิ สมาพันธ์ ชมรม หรือกลุ่มอื่นๆ การรวมตัวดังกล่าวมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ “คุลยอำนาจ” ที่แฝงอยู่ในเครือข่ายต่างๆ ถ้ารู้จักนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์จะเป็นพลังสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนการบริหารงานของ เขตพื้นที่การศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการมีเครือข่ายต่าง ๆ อย่างหลากหลายร่วมเป็นพันธมิตร จึงเปรียบเสมือนการมียามเฝ้าบ้านที่คอยระวังภัยและส่งสัญญาณเมื่อมีเหตุที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น ดังนั้นบุคลากรในองค์กรจะต้องระมัดระวังการปฏิบัติตน การปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตามระเบียบ กฎหมายของราชการอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ “เครือข่าย” ยังมีส่วนช่วยเป็นผู้สนับสนุนองค์กรในทุก ๆ ด้านทั้งด้านการบริหารบุคลากร การบริหารงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ ความเชื่อถือ ศรัทธาที่เครือข่ายมีต่อองค์กร บางโอกาสเครือข่ายพันธมิตรจะทำหน้าที่เป็นผู้ปกป้ององค์กร สะท้อนปัญหา ด้วยสายสัมพันธ์ และความจงรักภักดีที่มีต่อองค์กร ดังนั้น เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาควรสร้างเครือข่ายให้ได้มากที่สุดตามข้อจำกัดและบริบทของแต่ละพื้นที่ ส่วนเครือข่ายเดิมที่มีอยู่ต้องช่วยกันธำรงรักษาไว้ให้ดีที่สุด มีองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จใน

การบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของสังคมโดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จส่วนหนึ่งมาจากการสร้างเครือข่ายทั้งสิ้น เครือข่ายจึงเปรียบเสมือนใยแมงมุม ที่ช่วยให้แมงมุมเคลื่อนตัว ด้วยสายใยที่สร้างขึ้นด้วยตัวของมันเอง องค์กรจะขับเคลื่อนไปได้ก็ด้วยการสร้างเครือข่ายเช่นเดียวกับการสร้างใยของแมงมุม จากแนวคิดดังกล่าวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงต้องสร้างเครือข่ายพันธมิตรให้มากที่สุด จึงจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กร โดยให้ “องค์กรสร้างเครือข่าย เครือข่ายสร้างคน คนสร้างชาติ” ตามแผนภาพ ดังนี้

